

Важливою умовою якісної професійної діяльності, на думку українських психологів Н. В. Чепелевої та В. Г. Панка, виступає наявність відповідного рівню розвитку інтелекту [4]. Вони зауважують на тому, що практичні психологи з інтелектом нижче за середній зазнають суттєвих труднощів (перепонів) в роботі, особливо консультативній. Сам інтелект забезпечує ефективний аналіз, дає можливість знаходити стереотипи, є центральним механізмом розуміння рис, властивостей та поведінки інших людей. Водночас, до основних якостей, що забезпечують професійні вміння В. Г. Панок та Н. В. Чепелева відносять глибокі теоретичні знання, емпатію та інтуїцію, які мають взаємодіяти між собою, доповнюватись і підтверджувати один одного.

Існують певні дослідження (В. М. Дружинін, Д. Н. Перкінс та ін.), які вказують на те, що загальні розумові здібності вносять основу в детермінацію успішності різних видів діяльності. Серед досліджень, присвячених вивченню співвідношення інтелекту й успішності професійної діяльності, доцільно звернути увагу на теорію «порогу інтелекта» Д. Перкінса [5]. За даними експериментального дослідження Д. Перкінса, успішне виконання професійної діяльності обумовлено наявністю необхідного і достатнього рівня інтелекту відповідно до конкретної професії. Якщо інтелект індивіда нижче цього рівню, індивід не здатний виконати професійні функції. Водночас, перевищення інтелекту необхідного рівню не гарантує приріст продуктивності. В свою чергу, російський психолог В. М. Дружинін розробив модель «інтелектуального діапазону». По відношенню до професійної діяльності, «верхній поріг» інтелектуального діапазону задається індивідуальним рівнем інтелекту, а «нижній поріг» – визначається вимогами діяльності. В разі, коли коефіцієнт інтелекту нижче певного показника, такий індивід не здатний проявити мінімально необхідну продуктивність [3].

Відповідний рівень сформованості перелічених вище властивостей, на наш погляд, створює умови розвитку професійної компетентності яка, в свою чергу, відбувається за рахунок усебічного розвитку інтелекту, на відміну від простого поглиблення знань у сфері будь-якої спеціалізації. До того ж, справжній професіонал, володіючи комплексом психологічних знань, має постійно їх поновлювати, тим самим підвищуючи рівень професійної кваліфікації.

Таким чином, можемо зробити висновок про те, що інтелект психолога виступає базисним інструментом у виконанні якісної професійної діяльності, повинен мати відповідний рівень розвитку, який забезпечує пошук ефективних шляхів психологічної допомоги у вигляді прийняття швидких і безпомилкових рішень відповідно до різноманітних практичних задач.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Аминов Н. А., Молоканов М. В. О компонентах специальных способностей будущих школьных психологов // Психол. журн. – 1992. – № 5. – С. 104-111.
2. Бондаренко А. Ф. Психологическая помощь: теория и практика. – Изд. 4-е, испр. и доп. – К.: Освіта України, 2007. – 332 с.
3. Дружинин В. Н. Когнитивные способности. – М.: ПЕР СЭ; СПб.: Импатон, 2001. – 224 с.
4. Основы практической психологии / В. Панок, Т. Титаренко, Н. Чепелева та ін.: Підручник. – Вид. 2-ге, стереотип. – К.: Либідь, 2001. – 536 с.
5. Перкинс Д. Н. Творческая одаренность как психологическое понятие // Общественные науки за рубежом. Р. Ж. Сер. Науковедение. – 1988. – № 4. – С. 88-92.
6. Я работаю психологом... Опыт, размышления, советы. / Под ред. Дубровиной И. В. – М.: ТЦ Сфера, 1999. – 256 с.

УДК1 (091)(470+571)"17/18":930.1

Кучмії О.В.

АНАЛІЗ КОНЦЕПЦІЙ ТА ПОГЛЯДІВ НА ІСТОРІОГРАФІЮ ІСТОРІЇ ФІЛОСОФІЇ

В статтє рєчє ідет о взгядєх мьслитєлєй, которьє ісслєдовали істориографію істориі філософії. Автор в ісслєдованії рєссєтривє істориографію істориі філософії кєк отдєлньїй, незєвєсімьїй прєдмєт ісслєдовєнєя.

Багато дослідників дотримуються думки про те, що філософія – це наука про всезагальне, про всезагальні і загальні закони, а історія філософії включає в себе саме історичний розділ – історіографію – і розділ теоретичний – історію філософії як науку. З. А. Каменський зазначає, що такий погляд на філософію потребує розробку повної системи історії філософії як науки, та виділення її структури. Ця структура представлена в авторській концепції З. А. Каменського наступним чином: пропедевтика історії філософії (тут мова йде про предмет, статут, структуру), теорія історико-філософського процесу (в цьому випадку розглядаються закономірності, які притаманні самому процесу), вчення про мету і форми історико-філософського дослідження і вчення про методи (методологія) історико-філософського дослідження.

Багато вчених-теоретиків, глибоко досліджують певні проблеми історії філософії і цілі їх комплекси, розробляють окремі елементи – ланки цієї науки, але не втілюють її синтез, не створюють систему, в якій ці проблеми отримали би своє місце у відповідності певній субординації. Більшість дослідників, так і залишились на стадії несистематизованого теоретизування. Але побудова глобальної системи є важливою задачею для історії філософії.

Необхідно зазначити, що історія філософії є наукою, яка повинна виконувати певні функції, по відношенню до філософської теорії. В першу чергу, історія філософії має забезпечити історичне пояснення для філософської теорії, та можливість прогнозування її подальшого розвитку. По-друге, вона виконує певну функцію по відношенню до життя того народу, в межах якого вона зародилась і розвивалась. На цій основі виділяються дві узагальнюючі форми історико-філософського дослідження. Перша може бути названа всевітньо-історичною, оскільки предмет її дослідження розглядається саме в такому масштабі в логічно-узагальненому вигляді – як всевітньо-історичний процес поступового розвитку філософського знання. Предметом другої форми історико-філософського дослідження, навпаки, є конкретно-історичне буття філософського знання, що розвивається в рамках історії того чи іншого народу. Тому вона може бути названа національною формою, або історією філософії окремого народу.

Для будь-якого історико-філософського дослідження, в тому числі і для узагальнюючого, суттєве значення має особлива його форма – вивчення окремої філософської системи, системи ідей окремого мислителя. Хоча ця форма є не узагальнюючою, а, скоріш, одиничною, вона являє собою вихідний пункт будь-якого дослідження історико-філософського процесу.

Можемо зробити висновок, що історія філософії – це, насамперед об'єктивний процес розвитку філософського знання – історико-філософський процес, що об'єктивується в філософських ідеях та їх системах. Це перша об'єктивна історія філософії. Але історія філософії є також і відтворення цього процесу у свідомості, що об'єктивується його описах і аналізах, в текстах та історіографії.

Важливо відмітити, що теоретичний і історичний аналіз історіографії показує, що в ній, в свою чергу закладено дві сторони. По-перше, самі описи і аналізи окремих філософських ідей, систем, періодів історії філософії, тобто те, що ми можемо назвати історіографією історії філософії у власному значенні. По-друге, теоретико-методологічні принципи, на яких ці аналізи базуються. Будь-який історіограф, відтворюючи історико-філософський процес, ставить перед собою і вирішує певні питання: яка мета його діяльності, за яким планом він буде вести виклад, в якій послідовності подавати факти, як він буде їх отримувати. Тобто, кожен дослідник повинен прояснити для себе підстави, за якими його ретроспектива може вважатися історією філософії, а не будь-яким іншим видом знання. Всіляке відтворення історії, таким чином, базується на рефлексії відносно того, яким чином буде побудована ретроспектива.

Ми не можемо обійти стороною погляди Р. Рорті який виділяє чотири жанри історіографії філософії:

1. *Раціональна і історична реконструкції.* Аналітичні філософи які намагались здійснити «раціональні реконструкції» аргументів великих філософів минулого, сподівалися зробити цих філософів своїми сучасниками, колегами, з якими вони могли б обмінюватися поглядами. На думку аналітичних філософів, якщо не дотримуватися такої позиції, то історію філософії необхідно віддати філософії, а історію - історикам, яких вони вважають просто доксографами, а не шукачами філософської істини. Представники цього напрямку повинні не забувати розглядати мислителів в контексті історичної епохи, в період якої вони жили.

2. *Історія духа (Geistesgeschichte), яка утворює канон.*

Саме цей жанр бере на себе відповідальність назвати деяких авторів «великими філософами минулого». В такій ролі цей жанр паразитує на першому – історичній і раціональній реконструкції – і в той же час синтезує їх. Однак на відміну від історичної реконструкції, цей жанр не може залишатися в рамках словника, що використовувався фігурою минулого. Цей жанр є самодостатнім таким же, як і раціональна реконструкція, але він направлений на більше самоусвідомлення, яке примушує людей займатися історичними реконструкціями. Метою жанру є те, що навіть якщо деякі із них дійсно були необхідними, у нас немає ніякої визначеності з приводу того, яке з питань мало такий характер.

3. *Опис поглядів (doxography).*

Цей жанр є найпопулярнішим і найбільш сумнівним і має назву доксографія. Дослідники, які працюють в цьому напрямку, намагаються розповісти «історію філософії від досакратиків до наших часів» заздалегідь знають, які назви будуть у їх книжках. Вони працюють в типовому випадку, з канонам центральних проблем філософії, який мав сенс в термінах неокантіанських понять XIX століття, понять, які мало ким з сучасних читачів сприймаються досить серйозно. Недоліком доксографів є небажання розповісти нову історію інтелектуального прогресу, описуючи всі тексти під призмою нещодавніх відкриттів. Ці наміри є нещирими тому, що в них немає сміливості передати канон для того, щоб він підходив до нових відкриттів. Для того, щоб цей жанр був об'єктивним, необхідно змінити канони, які є досить шаблонними і більше експериментувати.

4. *Інтелектуальна історія.*

Інтелектуальна історія складається з описів того, чим є інтелектуали, які, в більшості випадків, лише поверхнево висвітлювали питання про те, якою діяльністю займаються інтелектуали, а також – опис їх взаємодії зі суспільством. Інтелектуальна історія може ігнорувати певні проблеми, які важливі для написання історії дисципліни, - питання про те, яких людей вважати вченими, яких поетами, яких – філософами, і т.д. Отже, основним завданням цього жанру є визначення кого можна вважати філософом і, в подальшому, відштовхуватись від персоналій.

Незалежно від того, який з чотирьох жанрів ми обрали, нам необхідно зрозуміти, що в будь-якому випадку необхідно розглядати історію філософії як історію про людей, які робили спроби задавати питання. Ці люди будуть кандидатами для канонів – авторів, яких необхідно прочитати перед тим, як вирішувати які питання є філософськими. Коли дослідник прочитає багатьох авторів, то він може створити свій канон – розповісти свою власну історію духу. Чим більш інтелектуальна історія, в якій не треба перейматися про те, які питання є філософськими, і кого необхідно вважати філософами, ми можемо отримати варіанти для вибору канону який найбільш підходить.

Розглянувши ряд концепцій та поглядів на історію філософії ми бачимо, що багато дослідників розглядали історіографію та історію філософії як окремі науки і пропонували ряд концепцій для їх окремого, глибокого і всебічного вивчення. Вони запропонували власне бачення предмету історії філософії, її методологічної бази і нових методологічних підходів до вивчення історії філософії.

ЛІТЕРАТУРА:

1. *Історіографія // БСЭ. 3-е изд-е. – Т. 10. – М.: Советская энциклопедия, 1972. – С. 550.*
2. *Каменский З. А. Методология историко-философского исследования / З. А. Каменский. – М.: ИФРАН, 2002. – 120с.*
3. *Каменский З.А. История философии как наука в России XIX-XX вв. / З. А. Каменский. – М.: Издательство «Эслан», 2001. – 332 с.*
4. *Каменський З. А. История философии как наука / З. А. Каменский. Отв. Ред. В. М. Богуславский. – М.: РАН. Ин-т философии, 1992. – 123 с.*
5. *Каменський З. А. История философии как историография и как наука. // Вопросы философии.– 1984. – №11. – С. 113-125.*

6. Каменский З. А. Цели и формы историко-философского исследования. // *Философские науки*. – 1986. – №5. – С.83-90.
7. Кузнецов Б. Г. Идеалы современной науки / Б. Г. Кузнецов. – М.: Наука, 1983. – 255 с.
8. Лооне Э. Н. Современная философия истории / Э. Н. Лооне. – Таллин: Изд-во «ЭЭсти раамат», 1980. – 293 с.
9. Ракитов А. И. Историческое познание: системно-гносеологический подход / А. И. Ракитов. – М.: Издательство политической литературы, 1982. – 303 с.
10. Рорти Р. *Историография философии: четыре жанра* // Джохадзе И. Д. *Неопрагматизм Ричарда Рорти*. – М.: УРСС, 2001. – 256 с.
11. Швырев В. С. *Теоретическое и эмпирическое в научном познании* / В. С. Швырев. – М.: Наука, 1978. – 382 с.

УДК 159.922

Кравчук С.Л.

ПСИХОЛОГІЧНІ ФАКТОРИ АГРЕСИВНИХ ТА ВОРОЖИХ ПРОЯВІВ ОСОБИСТОСТІ

В статье рассматривается проблема причин детской агрессии. Проанализированы психологические факторы агрессивности и враждебности личности. Показано, что агрессивные и враждебные проявления родителей ребёнка влияют на выраженность его межличностных отношений.

Проблема дитячої агресії та ворожості залишається актуальною. Тому особливо важливо приділити увагу аналізу факторів, що обумовлюють розвиток агресивної поведінки. Проблема полягає в наступному: які фактори, пов'язані з образом життя, родиною, ранніми дитячими переживаннями, можуть визначати наступну агресивність та ворожість людини?

Наша мета: з'ясувати особливості психологічних факторів агресивності та ворожості особистості.

Багато помилок виникає у зв'язку з неправильним тлумаченням сутності агресивної поведінки. Буває, що за важку форму агресії приймаються нормальні реакції дитини на ту чи іншу ситуацію. Буває і навпаки: агресія має хворобливу основу, але батьки і педагоги її недооцінюють.

Агресія – це дії та висловлювання, спрямовані на заподіяння шкоди, душевного та фізичного болю іншій істоті. В основі агресивної поведінки можуть бути різні причини: і конфлікти, і родинні проблеми, і патологія в ході вагітності, і ознаки розладу потягів та афектів [1; 4; 5].

Діти отримують знання про моделі агресивної поведінки з трьох основних джерел:

1. Родина може одночасно демонструвати моделі агресивної поведінки та забезпечувати її підкріплення. Ймовірність агресивної поведінки дітей залежить від того, чи зіштовхуються вони з проявами агресії у себе вдома.
2. Агресії діти також навчаються при взаємодії з однолітками.
3. Діти навчаються агресивним реакціям не тільки на реальних прикладах, але і на символічних, що пропонуються мас-медіа.

Існують агресивні та ворожі прояви, які обумовлені зовнішніми, перш за все родинними факторами. Ці проблеми часто приховані.

Буває важко зразу відшукати зв'язок між агресією дитини і проблемами в родині.

Суперечки в подружніх відношеннях часто розглядаються як самостійний фактор стресу, що провокує насилля над дітьми. Дослідження показують, що в повних родинах насилля використовується набагато частіше, ніж в неповних. А присутність в родині проблемного партнера більше впливає на застосування насилля, ніж його повна відсутність [6]. Це дозволяє зробити заключення, що діти самотніх матерів не складають групу ризику і навіть мають більш низькі шанси зазнати насилля. Як зазначає І.О. Фурманов, створюється враження, що матері проявляють тенденцію до покарання дітей тільки за наявності батька в родині. Якщо це так, то у випадку несприятливого положення родини відсутність батька може розглядатись як захисний фактор, що попереджує насилля по відношенню до дитини.

Інший вид патогенної ситуації – коли дитині приділяють мало уваги. В цих випадках дитина шукає собі кумирів в середовищі підлітків, в продукції масової культури, фільмах та інших джерелах. Обрані нею для наслідування зразки часто характеризуються жорстокістю, і дитина переймає ці риси.

Дитина може бути постійним свідком конфліктів, бійок в родині. Ці приклади поведінки «записуються» в її свідомості і стають її власними.

Згідно Р. Берону та Д. Річардсон, діти проявляють більше фізичної чи вербальної агресії проти єдиного брата чи сестри, ніж проти всіх інших дітей, з якими вони спілкуються. Очевидно, взаємовідношення дитини з братом чи сестрою є визначальними для навчання агресивній поведінці.

Результати досліджень свідчать про те, що наявність чи відсутність насилля у взаємовідношеннях між братами і сестрами дозволяє передбачити індивідуальний рівень агресивності кожної дитини.

Виявлено, що жорстокі покарання пов'язані з відносно високим рівнем агресивності та ворожості у дітей. В той же час недостатній контроль та догляд за дітьми корелює з високим рівнем асоціальності.

В той же час дослідження показують, що більшість порушень поведінки визначаються не стільки недоліками реально існуючих систем та стиля сімейного виховання дитини, скільки особливостями сприймання та інтерпретації дитиною тих чи інших дій батьків. В тому випадку, коли впливи одного чи двох батьків оцінюються дитиною в якості перешкоди до задоволення актуальних потреб, будуть виникати «порушення поведінки» як реакція протидії чи боротьби за збереження самоідентичності.

Дж. Паттерсон розробив модель взаємозв'язку між характером сімейного керівництва та агресивністю. Вона отримала назву «модель примусу». Ідея полягала в тому, що схильність до асоціальної поведінки у дітей та підлітків виникає тоді, коли у відношенні до дитини використовуються аверсивні міри впливу з тим, щоб заборонити небажані дії. Зниження позитивного та